

Heffen in het Parochieblad

Dit is de chronologische weergave van de korte stukjes die over Heffen verschenen zijn in het Parochieblad. Ze zijn bijna allemaal gebaseerd op historische documenten, maar hebben zeker niet de pretentie om de absolute historische waarheid weer te geven.
(Huib Crauwels)

KAPELLEKEN VAN DEN DOORLAER

Pastoor Claessens die verder heel tevreden is over de geplogenheden rond het kapelleken van Den Doorlaer heeft het in 1842 over een bepaald gebruik, dat hij eigenlijk een misbruik noemt. Na de processie en het lof komen al de meisjes die het beeld van O.-L.-Vrouw gedragen hebben en zij die de kaarsen droegen, in totaal 18, op verzoek van de pastoor naar de pastorij en worden daar getrakteerd *“op wiens kosten dit moest geschieden, ik een wist het niet!”* Hij heeft er een langdurig gesprek over met de vicaris en ze komen tot het besluit dat de kosten moeten gedragen worden door de kerk en niet door de pastoor.

Beslissing

Er wordt geen ruchtbaarheid gegeven aan deze beslissing, want als de meisjes zouden weten dat de kerk sponsorde zouden ze misschien met meer komen of meer eten en drinken. Bovendien zouden de jongens, dragers van de baldakijn, de beelden en de vaandels, die nu niet uitgenodigd worden, eveneens aanspraak kunnen maken op een *traktatie “hetgeen ik al eens op de neus kregen had, maar ongemerkt heb laten voorbijgaan”*.

Uitvoering

Met dit alles in het achterhoofd zal het traktement van de meisjes bestaan uit twee flessen wijn van de kerk met bakkersnoten. *“Als men niet veel presseert is 2 flessen genoeg.”* Daarna geeft pastoor Claessens boterhammen met Hollandse kaas en gerookt vlees met bier. Totnogtoe had hij voor dit alles, buiten de wijn die van de kerk kwam, niets aangerekend. Vanaf nu vraagt hij daarvoor vier frank aan per jaar. *“Ik peize dit niet teveel te zijn.”*

O.L.V. Ten Doorn

Op 8 september 2006 is het precies 100 jaar geleden dat er grote plechtigheden waren naar aanleiding van de hernieuwing van de kapel *“met bijzondere aanroeping voor de gelukkige geboorten alsook tegen alle ziekten der kinderen”*. Om 6 uur 's morgens werd er de eerste mis opgedragen en in de namiddag was er om half drie lof. De kapel *“van de doornelaer”* stond voordien op de kruising van de weg naar Heindonk voor de baan werd rechtgetrokken.

KORTE BOUWGESCHIEDENIS CHIROHUIS

Op 11 april 2005 werd met enige plechtigheid en toespraken officieel bekendgemaakt dat al de vergunning afgeleverd waren voor de bouw van het nieuwe chirohuis en een dag later wordt er al vergaderd over de timing en de financiering. Zoals iedereen zijn ook deze planners optimistisch over de snelheid waarmee de werken zullen vorderen. Toch worden op 19 mei, nauwelijks drie dagen later dan voorzien, 24 palen geboord en start meteen de aanmaak van al het te vlechten betonijzer en op 20 juni zijn de betonbalken af. Ondertussen is er ook al 120 meter omheining langs het terrein geplaatst. Na het bouwverlof van 2005 komt het metselwerk volop op dreef en op 10 november is de ruwbouw klaar. Nog voor het einde van het jaar zit men onderdak. Dan kan de afwerking beginnen. Nu staat men dicht bij de definitieve oplevering op 10 september. Wie zelf gebouwd heeft, moet bekennen dat het gebouw toch in een recordtijd is rechtgezet en afgewerkt. Dat kon alleen dankzij de inzet van heel veel overtuigde vrijwilligers. Wie ze al aan het werk wil zien kan dat op de website van Chiro Heffen: www.chiroheffen.be en klikt in het openingsscherm op woord "bouwt"

SCHOOLSTRIJD

In september 1879 werd in Heffen, zoals in bijna alle gemeenten een vrije katholieke school opgestart. Dat was het gevolg van de schoolwet die op 1 juli van dat jaar in werking was getreden en waarbij de liberale meerderheidsregering had beslist dat iedere gemeente een officiële staatsschool moest hebben. In die school werd godsdienstonderwijs van het leerprogramma geschrapt en de leerkrachten moesten een diploma hebben van een officiële normaalschool. Dit leidde tot zwaar protest van de Belgische bisschoppen die in een brief de pastoors verboden nog langer de sacramenten toe te dienen aan de leerkrachten van die scholen en de ouders die hun kinderen ernaar toe stuurden.

In Heffen stelden de gebroeders De Meester een kasteeltje ter beschikking en er werd ijverig gezocht naar leerkrachten die wilden overstappen van de “geuzenschool” naar de vrije school. In totaal gingen toen zo’n 200 kinderen naar school, meer in de winter dan in de zomer omdat er dan werk was op het veld.

De schoolstrijd moet het hele dorp in rep en roer gezet hebben, want vele ouders wilden hun kinderen op de gemeenteschool houden ook al waren ze gelovig, maar de druk om van school te veranderen was groot. Op 9 april 1881 werd in het Vrederecht van Mechelen een heuse hoorzitting georganiseerd met getuigenissen van o.a. Jozef Koenen, onderwijzer gemeenteschool, Egidius Kerremans, schrijnwerker, de landbouwers Pierre Van Heck, Jozef De Smedt en Jacques Alewaters, Pauline De Bruyn en pastoor Jean Jaspers.

Een uitgebreid verslag van deze gebeurtenissen zal te lezen zijn in het boek dat Fons Croes maakt over de geschiedenis van Heffen en dat binnenkort zal verschijnen.

De schoolstrijd lijkt dan later opgelost te worden door de scheiding der geslachten, met de jongens in de gemeenteschool en de meisjes aan de overkant bij de zusters van Huldenberg.

GRAFSTEEN DE MEESTER

In april 1841 behandelde de kerkfabriek de aanvraag van “Vrouw Douairière De Meester-Brackx voor een concessie op het kerkhof maar dan wel tegen de voorgevel van de zijbeuk van de kerk het dichtst bij de pastorij en dit voor Jonkheer Petrus De Meester die pas was overleden. Het moest een grafsteen worden van 9 voet bij 10 voet (2,75m bij 3m) en daarvoor was de douairière bereid om 150 frank te betalen aan de kerkfabriek en 25 frank te geven aan het armenbestuur. Omdat er nog minstens 15 jaar plaats was om mensen op het kerkhof te begraven en het “offer” voor kerk en armen aannemelijk werd gevonden keurde de aanvraag goed.

Het dossier werd naar de bevoegde autoriteiten doorgezonden en bij besluit van Koning Leopold van 11 mei 1842 uiteindelijk goedgekeurd. Het bedrag van het “offer” werd echter aanzienlijk verhoogd. Zo moest mevrouw De Meester 200 frank betalen aan de kerkfabriek, 150 frank aan het armenbestuur en 100 frank aan de gemeente. Op 18 september 1842 werd alles betaald.

WO I – HERSTELLING VAN DE KERK

Pas op 7 augustus 1924 komt er op het gemeentehuis in Heffen een briefje toe waarin de minister van Economische Zaken, Dienst der Verwoeste Gewesten, zegt dat er een bedrag van 2278,20 uitbetaald werd voor de werken uitgevoerd in 1914, ‘15, ‘16, ‘19 en ‘22. De gemeente wordt verzocht van dit bedrag 741,90 frank door te storten aan de kerkfabriek “*tot voldoening der hoogdringende herstellingswerken uitgevoerd en destijds betaald door hoger gemeld kerkfabriek*”.

Gesneuveld te Heffen op 3 oktober 1914

Het bidprentje vermeldt dat Alfons Janssens, onderluitenant van het 11de linieregiment, *in Heffen (bij Mechelen) heldhaftig gesneuveld is voor het Vaderland, den 3 oktober 1914, in den jeugdigen ouderdom van 22 jaren*. Een dag later werd ook Ludovicus Van den Broeck, op 34-jarige leeftijd het

slachtoffer van de gevechten die om en rond Heffen woedden. Hij kon pas op 24 november in de kerk van Sint-Amandus begraven worden.

De Duitse troepen hadden in die eerste dagen van oktober hun opmars naar Antwerpen ingezet. Op 27 september trok de Duitse generaal Von Beseler, Mechelen binnen en een dag later, even na de middag, begon de zware beschieting van de forten van Walem en Sint-Katelijne-Waver. De zware artillerie van het Duis-Oostenrijkse leger stond opgesteld in Hofstade. Een eerste batterij stond op 7,7 km en een tweede op goed 9 km. Vandaar vuurden ze granaten van 305mm en van 420mm (met de zogenaamde Dikke Bertha's) af op de forten, waarvan de bouw slechts bescherming kon bieden tegen een veel kleiner kaliber. Het geschut van de forten zelf kon de Duitse linies niet bereiken.

Een gordel van 35 forten, gebouwd tussen 1859 en 1914, moest van Antwerpen een onneembare stad maken. Dat van Walem, aanvankelijk in baksteen gebouwd en later versterkt met een betonnen koepel, was net als de andere niet bestand tegen het zware geschut. Het fort van Katelijne werd vanwege de zware bombardementen al op 29 september ontruimd, maar de Duitsers hadden dit niet meteen door, zodat de beschietingen nog enige tijd doorgingen. Walem viel op 1 oktober 1914 nadat een groot gedeelte van het fort onder de granatenregen was ingestort. 70 soldaten werden levend onder het puin begraven. Volgens de legerleiding moet het een verschrikkelijke aanblik geweest zijn. Een aantal manschappen trachten via de grachten rond het fort te ontsnappen om daarbuiten de verdediging verder te zetten, maar een gedeelte verdronk, omdat de grachten vol prikkeldraad zaten, die geplaatst was om de aanvallers buiten te houden.

Eens de forten van Lier tot Mechelen gevallen waren, kon de verdere opmars naar Antwerpen ingezet worden. Antwerpen was op dat ogenblik de hoofdstad van het land geworden. Koning Albert verbleef er evenals de regering. Er waren plannen om het parlement onder te brengen in het gebouw van de Opera en de Senaat in het Atheneum. Op 3 oktober, als het voor iedereen duidelijk is dat Antwerpen zeker geen onneembare vesting is, verlaat koning Albert en zijn gevolg de stad. Winston Churchill komt een dag later nog op bezoek. De regering zelf zal een paar dagen voor de officiële val van de stad, uitwijken naar Oostende. De overgave van Antwerpen wordt op 10 oktober 1914 ondertekend in een villa in Kontich. Ondertussen is het verdedigingsfront opgezet in de westhoek en worden de eerste loopgraven gemaakt.

GESTICHT JAARGETIJD

Missen voor een overledene kunnen op gelijk welk ogenblik gevraagd en betaald worden, maar er zijn ook de gestichte jaargetijden, waarbij een goed en/of de jaarlijkse opbrengst daarvan aan de kerk werd geschonken om jaarlijks een mis op te dragen. De schenking gebeurde die bij notariële akte gebeurde, werd door de kerkfabriek enkel aanvaard indien de opbrengst voldoende was op de kosten van de gevraagde eredienst te dekken.

Gift van huis en grond.

De echtgenoten Verhulst-Verschuere deden in 1841 een gift van "een huis met stal, schuur en andere gebouwen, het erf, hof en land in de Hertstraat". Ze hielden het gebruiksgegot tot na het overlijden van de langstlevende. Op de verjaardag van dit overlijden moest "alle jaren en ten eeuwigden dagen" een mis opgedragen worden. Zeven hiervan moesten gezongen missen zijn waarbij ook het orgel bespeeld werd.

Vermits de jaarlijkse opbrengst van het eigendom op 114 frank werd geschat, terwijl de kosten van het jaargetijde slechts 28 waren, aanvaarde de kerkfabriek zeer graag deze gift.

VERNIEUWING VAN HET KERKHOOR (1)

Rond deze tijd van het jaar, maar dan in 1852, werden in het dorp overal affiches opgehangen over een tentoonstelling van "Kunst, sieraad en Nijverheidsvoorwerpen" die zouden verloot worden. De opbrengst van de actie was bestemd voor de herbouwing van het Koor van de Sint-Amanduskerk. Het Gemeentebestuur van Heffen had tijdens de zitting van 18 november 1852 besloten de tentoonstelling te houden omdat de middelen van de kerk zelf, aangevuld met de subsidie van de gemeente zelf, onvoldoende waren om de kosten te dekken. Het initiatief werd ook goedgekeurd door de Bestendige Deputatie. De inwoners van Heffen, maar ook "personen vreemd aan de

gemeente" werden uitgenodigd om voorwerpen te schenken of om loten te kopen van 50 cent elk. Alle voorwerpen, hoe gering ook, die liefdadige personen wilden schenken zouden met dank aanvaard worden.

De tentoonstelling werd geopend op 25 december in de lokale school en kon tot 10 januari op zondagen, maandagen, donderdagen en de heiligdagen in de week bezocht worden van 8 tot 12 en van 2 tot 5 uur. Na de kerstvakantie verhuisde de tentoonstelling naar de pastorie, om tijdens de paasvakantie terug in de school opgesteld te worden. De uitslag van de loting zou in de "aankondigingsbladen" van Mechelen gepubliceerd worden.

VERNIEUWING VAN HET KERKKOOR (2)

Voor de tentoonstelling van de Kunst- en Nijverheidsvoorwerpen werden milde schenkers gezocht. Hun giften zouden later verloot worden ten voordele van de vernieuwing van het koor van de kerk. Alles, zelfs het geringste voorwerp werd aanvaard voor zover het niet strijdig was met de goede zeden. Alle giften werden nauwkeurig opgetekend onder het toezicht van burgemeester David Verlinden en pastoor Aerts.

De gift van de burgemeester uit een kruiwagen, twee schouwvazen en een riek met vier tanden. De pastoor schonk een koperen marmiet, een porseleinen kan en een reeks boeken waaronder een paar in het Frans en ook eentje met de titel "Willem de Koppigen". De schepenen van het dorp zorgden voor een zilveren horloge, een schilderij, een dissel voor een kar en een porseleinen koffieservies. De secretaris leverde gerief voor de keuken: een blikken kookpot, een visspaan, een melkpan, een "solferstebak" en een koffiedoos.

Er waren ook veel praktische voorwerpen zoals schoppen, rieten, naaikussens, strijkijzers en zakdoeken. In totaal werden 700 stuks voor de tentoonstelling verzameld.

De lottrekking vond plaats op 8 september 1853 om 10 uur in het schoollokaal.

VERNIEUWING VAN HET KERKKOOR (slot)

De lottrekking van de kunst- en siervoorwerpen vond dus plaats op 8 september 1853 om 10 uur in het schoollokaal onder het toezicht van de notabelen en heel in het bijzonder van "De Commissie van Juffrouwen", die ingestaan had voor het verzamelen van de voorwerpen en de verkoop van de loten. Aan de hand van de cijfers van de uitgelote nummers zou de tentoonstelling zo'n 3.700 frank opgebracht hebben en dat is meer dan de helft van de aannemingsprijs. De winnaars kregen tot 1 november de tijd om hun prijs af te halen. Wat niet weg was, werd eigendom van de kerk.

Aanbesteding

De aanbesteding vond plaats op 28 april 1853 in aanwezigheid van de "provinciale bouwmeester van het arrondissement Mechelen". Er waren in totaal acht biedingen. De laagste was van Petrus Joannes Schaep uit Rumst met 7.450 frank. De hoogste was van een aannemer Noëz uit Antwerpen met een bedrag van 12.150 frank. De enige Heffense aannemer was Henricus Steemans en hij deed een bod van 8.350 frank.

Schaep was dus het goedkoopst, maar de raming van de kosten was niet hoger geweest dan 5.000 frank. Daarom werd met de aannemer onderhandeld door de raming telkens te verhogen met 20 frank tot er een akkoord was. Dat werd bereikt op 6.400 frank. De aannemer had ook twee financiële borgens bij (*zouden wij nu bankgarantie noemen*), een koopman uit Boom en een smid uit Kalfort.

GESCHIEDENIS VAN DE KERKFABRIEK

De oprichting van de kerkfabrieken dateert uit de periode van de Franse Revolutie en het bewind van Napoleon. Tijdens de Franse Revolutie werden alle kerkelijke goederen onteigend en ter beschikking van de staat gesteld, onder het beding "op een behoorlijke wijze te voorzien in de kosten van de eredienst, in het onderhoud van de priesters en in de ondersteuning van de armen". Door het Concordaat dat Napoleon Bonaparte afsloot met Paus Pius VII kwam hierin verandering. Op 29 april 1803 werden de bisschoppen gelast tot instelling van de kerkfabrieken.

In België is het sinds het Concordaat zo dat de pastoors en andere bedienaren van erkende godsdiensten een bescheiden wedde ontvangen van het Ministerie van Justitie - departement eredienst, en dat de gemeenten moeten instaan voor een woonst voor de pastoor en een vergaderruimte voor de kerkfabriek.

De naam

Het Latijnse woord *fabrica* (= constructie) werd in de Romeinse tijd reeds gebruikt voor een 'constructie ten behoeve van het algemeen belang'. In combinatie met het woord kerk (*fabrica ecclesiae*) wordt het al vanaf de 6e eeuw gebruikt om het geheel aan te duiden van de gelden of bezittingen bestemd voor het onderhoud en de verfraaiing van het kerkgebouw en later ook voor het uitoefenen van de eredienst. In het Nederlands heeft de hedendaagse term ingang gevonden als vertaling van het Franse *fabrique de l'église*.

Taken

De kerkfabriek heeft als taak de eredienst mogelijk te maken. Dit betekent dat zij instaat voor het onderhoud van het kerkgebouw, het orgel, de liturgische kleding en het liturgisch vaatwerk. Ook zorgt ze voor de aankoop van hosties, miswijn, kaarsen en eventueel nieuw linnen of vaatwerk. Verder betaalt zij de casuelen van priester en organist. De kerkfabriek heeft haar inkomsten uit de verkoop van kaarsen, een deel van de collecte, de misintenties, in bijzonder bij uitvaarten en huwelijken. Verder heeft een kerkfabriek vaak gronden, die verpacht worden, of eigendommen die verhuurd worden. Meestal slaagt de kerkfabriek er niet in om een begroting in evenwicht in te dienen bij het gemeentebestuur en de provincie. Deze zijn dan verplicht om de tekorten aan te vullen. Bijzonder zware kostenposten zijn vaak binnen- en buitenrestauratie van het gebouw en de restauratie van het orgel. Doordat hier grote budgetten moeten worden vrijgemaakt, raken deze projecten vaak op de lange baan.

Vlaanderen

In Vlaanderen werd met een decreet van 7 mei 2004 de regeling op de kerkfabrieken aangepast. Alle kerkraden zullen voortaan uit vijf leden bestaan, daar waar dit vroeger negen of vijf was, naargelang de parochie meer of minder dan 5000 inwoners telde. Daar waar vroeger de pastoor en de burgemeester (of een katholiek schepen of gemeenteraadslid) van rechtswege deel uitmaakten van

de kerkraad, zal voortaan enkel één persoon van rechtswege lid zijn, de door de bisschop aangestelde verantwoordelijke van de parochie. In de meeste gevallen zal dit de pastoor zijn, maar de bisschop kan, bijvoorbeeld als er geen residerend pastoor meer is, iemand anders aanduiden. Het nieuwe decreet voorziet ook in een driejaarlijkse gedeeltelijke vernieuwing van de kerkraad, door middel van een herverkiezing door de kerkraad zelf. Hierbij kan iedereen die rooms-Katholiek is, woonachtig is in de gemeente(s) van de desbetreffende parochie, tussen 18 en 75 jaar oud is en zelf niet bezoldigd wordt door de kerkfabriek, zich kandidaat stellen. Deze kandidaten worden aan de parochiegemeenschap publiek gemaakt. De kerkraad kiest in hun midden een voorzitter, secretaris en penningmeester.